

Jiezo aplinkinių paukščiai ir jų gyvenamoji aplinka

Jurgis Stašaitis, Žydrūnas Preikša

Vilniaus universitetas

Paukščiai yra reikšminga gamtinio komplekso dalis. Jie įvairiais ryšiais yra glaudžiai susiję su kitomis gyvūnų sisteminėmis grupėmis – bestuburiais ir kitais stuburiniais gyvūnais. Paukščiai yra gausiausia sausumos stuburinių klasė. Jie geriausiai matomi ir girdimi, reikšmingi mums ir moksliniu, ir estetiniu požiūriu – žavi jų išvaizda, balsai, įdomus lengvai stebimas gyvenimo būdas. Taigi svarbu buvo patyrinėti paukščius ir Jiezo seniūnijoje, kuriai būdingas įvairus mozaikinis kraštovaizdis. Čia vyrauja atviras agrolandšaftas, banguotas paviršiaus reljefas. Yra platūs dirbami laukai ir pievos, nemažai kaimų, daug viensėdžių ir želdinių, krūmynų, vandens telkinių ir šlapžemių. Seniūnijoje yra dalis Nemuno kilpų regioninio parko teritorijos.

Tyrimų metodika ir uždaviniai

Tiriant paukščius, turėtas konkretus tikslas – iširti visas seniūnijos skirtinguose biotopuose gyvenančių paukščių ekologines grupes. Tyrimo uždaviniai buvo įvairūs. Buvo nustatomas rūšių buvimas teritorijoje. Patikslinama, ar jis pastovus ar atsitiktinis. Konstatuojami perėjimo atvejai ir atsitiktiniai užskridimai. Sudaromas teritorijoje rastų rūšių sąrašas. Buvo atliekamos kai kurių paukščių rūšių gausumo apskaitos. Griežlių gausumui nustatyti buvo naudota apskaita linijinėje transekte. Paukščių, esančių atviruose plotuose, apskaita vykdyta taškinėje transekte einant maršrutu atvirais plotais. Absoliuti apskaita naudota nustatant kai kurių retų paukščių rūšių ir baltųjų gandrų gausumą. Paukščių tyrimams naudota J. Priednieks ir kt. (1986) bei L. Balčiausko (2004) pateikta paukščių stebėjimo ir gausumo apskaitos metodika.

Stebėtų paukščių rūšių sąvadas ir rūšies buvimo tirtoje teritorijoje statusas nustatytas remiantis P. Kurlavičiaus (2003) pateiktu Lietuvos paukščių sisteminiu sąrašu.

Išsamiau Jiezo seniūnijos paukščiai anksčiau nebuvo tyrinėti, tačiau teritorijos dalis pateko į platesnio masto tyrimus: 1996 m. Prienų rajone buvo vykdomi paukščiams svarbių teritorijų nustatymo darbai, tais pačiais metais Prienų rajone buvo renkami duomenys Lietuvos perinčių paukščių atlasui, 1996–2000 m. buvo stebėti vandens ir pelkių paukščiai Kašonių ežere, 2002 m. rytinėje Prienų rajono dalyje vykdytos atvirų plotų paukščių gausumo apskaitos, 2004 m. Nemuno kilpų regioniniame parke skaičiuoti baltieji gandrai. Tyrimų duomenys apdoroti matematiniais statistiniais metodais, naudojant standartinę MS Excel programą.

Tyrimų rezultatai

Miškai, upių ir upelių slėniai. Paukščių tyrimams naudota vakarinė Jiezo seniūnijos dalis priklauso Nemuno kilpų regioniniam parkui. Parkui priskirti įdomiausi, unikaliausi kraštovaizdžiai. Būdinga savita gamtinė aplinka, augalija ir gyvūnija, ypač paukščiai. Parke rastos 199 paukščių rūšys¹, 48 rūšys įrašytos į Lietuvos Raudonąją knygą (toliau – LRK).

Čia žaisminga reljefo įvairovė: kalvos, griovos, skardėtos raguvos apaugu-

¹ Preikša Ž. Nemuno kilpų regioninio parko ornitofauna, *Ciconia*, 2001, t. 9, p. 85–91.

sios mišku, krūmynais, vešlia žoline augmenija. Dešiniajame Nemuno krante, esančiame seniūnijos teritorijoje, yra išpūdingų skardžių, iškilų aukštumų ir gilių upelių slėnių. Pietinėse atslaitėse jau anksti pavasarį saulės atokaitoje susidaro savotiškas mikroklimatas – greičiau nutirpus sniegui anksčiau pradeda vegetuoti augmenija, anksčiau suaktyvėja vabzdžiai ir kiti bestuburiai. Čia puikios sąlygos paukščiams gyventi, ypač smulkiesiems žvirblinių būrio paukščiams-giesmininkams. Aukštai iškilęs Nibrių atragis. Netoliese plyti Daukantų dubuma. Prateka keli nedideli upeliai – Jieznėlė, Juodija, Sobuva, siaurutė Pertuvė. Dalis jų tėkmės numelioruota, paversta grioviais. Plyti dirbami laukai, pievos. Šiai teritorijai būdingas atvirų plotų paukščių kompleksas: dirvinis vieversys, geltonoji kielė, kiauliukė, reta pievinė lingė.

Dešinysis Nemuno krantas įdomus ne tik kraštovaizdžiais. Antroje XIX a. pusėje lenkų kultūros istorikas ir keliautojas Z. Gliogeris, 1871 m. plaukęs Nemunu, atkreipė dėmesį į jo atodangas ties Prienais ir į čia gyvenančius paukščius. Jis rašo: „*Stačiuose krantuose aptikome tūkstančius olių su urvinių kregždžių lizdais, vietinių vadinamų kregždingomis*“². Urvelių buvo tiek daug, kad „*pakrantės skardis atrodė kaip korys, o ore buvo debesų debesys kregždžių*“³. Dabar taip nėra. Šiuo metu urvinės kregždės kai kur Nemuno šlaituose peri, tačiau tik aukščiau Birštono. Ties Prienais Nemunas yra kiek pakilęs – užlietas Kauno hidroelektrinės vandenu. Urvinės kregždės kai kur peri stačiose Verknės atodangose, o Paverknių karjere 2004 m. perėjo apie 100 porų urvinių kregždžių, keletas porų – Valiūniškių kaimo karjere. Apsemtuose Nemuno krantuose vandens paukščių įvairovė nedidelė – pasitaiko perinčių didžiųjų ančių, gali būti didžiųjų dančiasnapių. Tačiau žvirblinių būrio paukščių rūšių įvairovė pakrančių krūmynuose yra nemaža. Vyrauja keletas rūšių devynbalsių, strazdų, kikiliai, liepsnelės, nereta raudongalvė sniegena. Virš Nemuno tėkmės praskrenda didieji kormoranai, maisto ieško juodieji pesliai. Retkarčiais matomi grobio ieškantys jūriniai ereliai.

Verknė, įtekanti į dešinį Nemuno krantą, yra didžiausia per Jiezną seniūniją tekanti upė ir įdomiausia savo gamtine aplinka. Ji ypač žaisminga žemupyje nuo Jundeliškių hidroelektrinės. Čia ji srauni, nes teka dideliu nuolydžiu, ypač per rėvas. Ji kilpinėja, staigiais posūkiams kai kur išigraudama į slėnį. Pavasariinių potvynių užliejamose pakrantėse veši alksniai, kai kur įsiterpia krūmynų guotai, vietomis plyti platesnės salpinės pievos, o slėnį apriboja statūs aukšti šlaitai, priaugę klevų, liepų, ažuolų, skroblų, eglių ir rudenį nusidažantys įvairiausiomis spalvomis. Pakrantėse gali išgirsti įvairių devynbalsių, pečialindų, upinių žiogelių balsų, skambių lakštungalų giesmių. Yra atkarpų su ramesne, priaugusia augalijos tėkme, virš vandens nusvirusių medžių. Tokiose upės vietose virš vandens skraido ryškių spalvų tulžiai. Tai būdingi šioms vietoms paukščiai. Jie neaukštuose statesniuose krantuose peri – iškapsto 60 cm ilgio urvelius. Jo gale lizdas ir 5–6 kiaušinių dėtis.

Kranto žolių sąžalynuose ir nendrynuose pasitaiko perinčių didžiųjų ančių, nendrinų startų. Senų alksnių uoksuose kartais peri antys klykuolės, juodosios meletos. Ties Verknės santaka su Nemunu peri retų ir saugomų juodųjų peslių pora.

Jiezną seniūnijos teritorijoje vyrauja atviras landšaftas, banguotas reljefas. Miškų, šilų, želdinių nedaug. Medžiai, krūmynai auga ežerų, upelių pakrantėse, duburiuose. Čia neblogos buveinės varninių šeimos paukščiams, smulkiesiems giesmininkams. Visur, kur yra želdinių, kur

² Gliogeris Z. *Nemunu*, Vilnius, 1992, p. 83–84.

³ *Ten pat.*

peri smulkūs žvirbliniai paukščiai, ten lankosi ir gegutės. Veisimosi sezono metu įvairiuose biotopuose nuolat girdimi gegučių balsai.

Nedideli miškų plotai užima vakarinę seniūnijos dalį. Mediniškių (180 ha) miškas plyti prie Juodijos upelio. Jo banguotas paviršius apaugęs mišriais medynais. Vyrauja eglės su lapuočių priemaiša, retas pomiškis. Miške yra nedidelė aukštapelkė, kurioje peri didžiosios antys. Ties Paverkniais yra Voseliūnų (85 ha) miškas netoli pratekančios Verknės upės. Benčiakiemio (175 ha) mišku vingiuoja šiose vietose melioracijos dar nepaliesta Jieznėlė. Šiauriniame seniūnijos pakraštyje plyti Dambavos (145 ha) miškas. Šiuose mišriuose miškuose medynus sudaro vyraujantys spygliuočiai – eglės, lapuočiai – daugiausiai beržai, drebulės, pasitaiko liepų, skroblų. Tai vis nedideli miškai. Jų medynai jauni, kai kur yra tankesnių lapuočių pomiškis, gausus krūmų trakas. Ornitofauna čia nėra gausi, menka jos ir rūšinė įvairovė. Labiausiai čia paplitusi smulkioji žvirblinių būrio ornitofauna – zylinių, strazdinių, devynbalsinių, kikilinių šeimų paukščiai. Įvairiuose medynuose pasitaiko didžiųjų genių. Jaunuose eglėnėliuose peri paukštvanagiai.

Didžiausias seniūnijoje yra Pelekonių (465 ha) miškas. Jis yra regioninio parko teritorijoje ir siekia Nemuną. Juo prateka Juodija, o kiek šiauriau – siaurutė Sobuva. Miške išsidėstę vienkiemiai, kuriuose dažnos naminės pelėdos. Miškas mišrus, tačiau jame vyrauja pušynai. Yra eglų priemaišų. Lapuočių plotuose daug beržynų. Tokiems medynams būdingos volungės, strazdai giesmininkai, kuoduotosios ir juodosios zylės, pečialindos. Stambesniame miško masyve yra gausesnė ir įvairesnė ornitofauna, atstovaujama įvairių šeimų žvirblinių būrio paukščių. Šviesiuose spygliuočių medynuose peri miškiniai kalviukai, kikiliai, margasparnės musinukės. Senesnių medžių grupėse sutinkami suopiai, keršuliai. Apsilanko krankliai, kurie peri ant aukštos elektros įtampos atramų. Pasitaiko didžiųjų genių, juodųjų meletų. Tankesniame lapuočių pomiškyje peri strazdai, didžiosios zylės, liepsnelės.

Vandens telkiniai ir šlapžemės. Jiezno seniūnijoje yra keletas didesnių ir mažesnių ežerų ir tvenkinių, kuriuose vandens paukščiai peri, praleidžia vasarą, o migracijos metu apsistoja traukiantys šiauriniai paukščiai (1 lentelė). Didžiausias seniūnijoje yra Jiezno ežeras (69,3 ha). Tai pratakus mažai vingiuotais, atvirais, kai kur uždumblėjusiais krantais ežeras. Jame viršvandeninė augmenija nėra gausi, tačiau vietomis pakrantėse kiek platesne juosta auga nendrynai. Šalia – Jiezno miestas. Prie ežero būna daug poilsiaujančiųjų, žvejojančiųjų, plaukioja valtys. Ant Verknės upės įrengtos Jundeliškių hidroelektrinės užtvankos krantai dar besiformuojantys, o vandens augmenijos beveik nėra. Surmio (14 ha) mezotrofiniui ežerui būdingas staigiai gilėjantis atabradas, todėl menka jo vandens augmenija. Jis mėgstamas žvejų ir iškylautojų, yra gausiai lankomas. Tokie vandens baseinai vandens paukščiams mažai tinkami. Jiems čia nėra kur paslėpti lizdų, nėra jų nakvynei ir poilsui tinkamų vietų, skurdi mitybinė bazė. Tokie ežerai vertingi rekreacijai. Dažniausiai čia galima pamatyti tokias vandens paukščių rūšis, kurios dar nesiveisia, bet atskrenda pasimaitinti, nakvoja. Čia matomi nedideli pulkeliai didžiųjų ančių, kuoduotųjų ančių, kryklių, klykuolių, maitinasi rudagalviai kirai, upinės žuvėdros, pilkieji garniai. Migracijų metu trumpam apsistoja šiaurinės ančių rūšys. Tačiau seniūnijoje yra ežerų, kuriuos vandens paukščiai gausiau lanko, peri juose, o po veisimosi laikotarpio keičia plunksnas – šeriasi. Vertingiausi ornitologiniu požiūriu ežerai yra šiaurinėje seniū-

Valiūniškių ež. –
vienintelė vieta
Jiezo seniūnijoje,
kur dažnai
apsistoja gervės.
Nuotraukos –
J. Stašaičio

nijos dalyje. Tai Valiūniškių, Dukurnonių, Pečiauskų, Kašonių ežerai, keli bevardžiai ežerėliai ir piečiau plytintys Sokonių ir Babiagūros tvenkiniai. Paukščiams vertingas yra Valiūniškių (10 ha) ežeras su apyežeriu. Tai takoskyrinis, pelkėjantis distrofinio tipo ežeras. Apyežeryje yra nedidelis žemapelkės plotas, o šiauriniame pakraštyje plyti šlapios pievos. Pietinė ežero pusė apsupta juodalksnyno, beržų.

1 lentelė

**Jiezo seniūnijoje esančių vandens telkinių pakraščiuose ir šlapžemėse
1996, 1998, 2004, 2005 m. stebėti paukščiai**

Būrys, šeima, paukščio rūšis	Rūšies gausumas	LRK kategorija	Statusas	Pastabos	
B. Kraginiai <i>Podicipediformes</i>					
Š. Kraginiai <i>Podicipedidae</i>					
Mažasis kragas	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	1998 m., 3 poros		Vm	Peri Kašonių ež.
Juodakaklis kragas	<i>Podiceps nigricollis</i>	1998 m., 8 poros	2(V)	Vm	Peri Kašonių ež.
Ausuotasis kragas	<i>Podiceps cristatus</i>	1996 m., 31 pora		Vmd	Visur paplitęs
B. Irklakojiniai <i>Pelecaniformes</i>					
Š. Kormoraniniai <i>Phalacrocoracidae</i>					
Didysis kormoranas	<i>Phalacrocorax carbo</i>	Pavieniai		Vd	Prie Nemuno
B. Gandriniai <i>Ciconiiformes</i>					
Š. Gandriniai <i>Ciconiidae</i>					
Pilkasis garnys	<i>Ardea cinerea</i>	Pavieniai		Vmd	Neperi
Didysis baublys	<i>Botaurus stellaris</i>	2 poros	3(R)	Vmr	Girdimas kasmet
B. Žąsiniai <i>Anseriformes</i>					
Š. Antiniai <i>Anatidae</i>					
Gulbė nebylė	<i>Cygnus olor</i>	7 poros		Vmd	Peri kasmet
Pilkoji žąsis	<i>Anser anser</i>	1996 m., 1 pora	3(R)	Svr	Neperėjo
Cyplė	<i>Anas penelope</i>	1996 m., 5 ind.		Sv	Maitinosi
Dryžgalvė kryklė	<i>Anas querquedula</i>	2–3 poros		Vm	Perint nepastebėta

(tęsinys)

Būrys, šeima, paukščio rūšis	Rūšies gausumas	LRK kategorija	Statusas	Pastabos	
Rudagalvė antis Didžioji antis	<i>Aythya ferina</i> <i>Anas platyrhynchos</i>	1996 m., 10 porų	Vm Vmd	Peri Kašonių ež. Stebima dažnai	
Kuoduotoji antis Klykuolė	<i>Aythya fuligula</i> <i>Bucephala clangula</i>	1996 m., 13 porų 2 poros	Vm Vmr	Peri Kašonių ež. Peri Sokonių tv.	
Didysis danciasnapis	<i>Mergus merganser</i>	1–3 poros	Vmr	Peri Verknės up.	
B. Vanaginiai Accipitriformes					
Juodasis peslys	<i>Milvus migrans</i>	1 pora	2(V)	Vmr	Peri Vieکشnos sant.
Jūrinis erelis	<i>Haliaeetus albicilla</i>	1 ind.	2(V)	Vrž	Prie Nemuno
Nendrinė lingė	<i>Circus aeruginosus</i>	1996 m., 6–8 poros		Vm	Įprasta perint
B. Gerviniai Gruiformes Š. Gerviniai Gruidae					
Pilkoji gervė	<i>Grus grus</i>	Keletas ind.	3 (R)	Svr	Neperi
Š. Višteliniai Rallidae					
Nendrinė vištelė	<i>Gallinula chloropus</i>	2 poros		Vmr	Kašonių ež. pelkė
Laukys	<i>Fulica atra</i>	1996 m., 32 poros		Vmd	Įprasta perint
B. Sėjikiniai Charadriiformes Š. Tilvikiniai Scolopacidae					
Raudonkojis tulikas	<i>Tringa totanus</i>	Pavieniai ind.	2(V)	Sv	Prie Kašonių ež.
Gaidukas	<i>Philomachus pugnax</i>	Pavieniai ind.	2(V)	Sv	Prie Kašonių ež.
Perkūno oželis	<i>Gallinago gallinago</i>	Keletas porų		Vm	Peri šlapynėse
Tikutis	<i>Tringa glareola</i>	Pavieniai ind.	2(V)	Sv	Prie Kašonių ež.
Š. Kiriniai Laridae					
Rudagalvis kiras	<i>Larus ridibundus</i>	1996 m., 1 000 porų		Vmd	Peri Kašonių ež.
Upinė žuvėdra	<i>Sterna hirundo</i>	1996 m., 4 poros		Vmr	Peri retai
Mažoji žuvėdra	<i>Sterna albifrons</i>	Pavieniai ind.	2(V)	Usr	Rasta Sokonyse
Juodoji žuvėdra	<i>Chlidonias niger</i>	1996 m., 55 poros		Vmd	Įprasta perint
B. Žalvarniai Coraciiformes Š. Tulžiniai Alcedinidae					
Tulžys	<i>Alcedo atthis</i>	2 poros	3(R)	Vmr	Peri prie Verknės
B. Žvirbliniai Passeriformes Š. Devynbalsiniai Sylviidae					
Ežerinė nendrinukė	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	Dažna		Vmd	Peri šlapžemėse
Didžioji krakšlė	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	30–40 porų		Vmd	Peri nendrynuose
Š. Kikiliniai Fringillidae					
Raudongalvė sniegėna	<i>Carpodacus erythrinus</i>	Apyretė		Vmd	Prie Valiūniškių

(tęsinys)

Būrys, šeima, paukščio rūšis	Rūšies gausumas	LRK kategorija	Statusas	Pastabos
Š. Startiniai <i>Emberizidae</i>				
Nendrinė starta	<i>Emberiza schoeniclus</i>	Dažna	Vmd	Peri sąžalynuose

Sutrumpinimai

Vm – veisiasi, migruojanti rūšis;

Vmd – veisiasi kasmet, migruoja;

Vd – veisiasi, dažna;

Vmr – veisiasi, migruoja, reta;

Vrž – veisiasi, reta, žiemoja;

Sv – apsilanko vasarą;

Svr – apsilanko vasarą, reta;

Usr – užklystanti, randama lokaliai, reta;

2(V) – rūšys, kurių gausumas sparčiai mažėja;

3(R) – retos rūšys.

Priekrantės nendrynuose ausuotieji kragai yra įprasti paukščiai. Jie čia peri kaip ir kituose vandens baseinuose, dažniausiai nendrynuose sukraudami savo pušiau plaukiantį lizdą. Jis būna įterptas tarp nendrių stiebų, o jo viršuje duobutėje sudėti 4 balti kiaušiniai. Nendrynų tankmėse peri triukšmingos didžiosios krakšlės, kurios savo lizdą įpina tarp kelių nendrių stiebų. Pelkinių paparčių sąžalynuose ir krūmokšniuose peri nendrinės startos, ežerinės nendrinukės. Ežero šiauriniame pakraštyje pavasarį nuolat girdimas išpūdingas didžiojo baublio balsas. Šis retas LRK paukštis kasmet peri ežero augalijos tankumynuose. Savo lizdą sukrauna iš pernykščių nendrių stiebų, kuriame būna 4–5 žalsvi kiaušiniai. Ramiuose ežero užutėkiuose ant plaukiojančių pernykštės augalijos liekanų savo lizdelius sukrauna juodosios žuvėdros. Ežere kasmet peri viena gulbių nebylių pora. Rudagalviai kirai ežere nuolat apsilanko, tačiau čia jie neperi. Vėliau prie jų prisideda jau skraidantys jaunikliai.

Šlapiose apyežerio pievose, apaugusiose krūmokšniais plotuose pavasarį ir vasarą praleidžia keletas gervių. Tai dar nesiveisiantys individai, kurie subręs trečiaisiais gyvenimo metais. Gervės čia yra matomos kasmet, tačiau perint neaptiktos. Gervės savo stambius lizdus sukrauna aukštapelkių pakraščiuose arba vandeningose žemapelkėse. Lizde būna du neryškiai dėmėti kiaušiniai.

Dukuronių (8 ha) ir Pečiauskų (10 ha) ežerai yra vienas greta kito. Jie atskirti pažliugusios aukštos žolės ir švendrių bei nendrių 50–70 m pločio juosta. Abu ežerai mezotrofiniai, glūdi dauboje ir yra pratakūs. Ežere veisimosi laikotarpio metu stebėta pilkųjų žašų pora (įrašytos į LRK), tačiau jos čia neperėjo. Šiauriau, prie Margų kaimo, yra vieno hektaro ploto užpelkėjantis eutrofinis ežeriukas. Šalia Sodų kaimo yra dar vienas 0,7 ha ploto taipogi bevardis ežeriukas. Šiame netoli vienas kito esančiame vandens baseinų komplekse pavasarį ir vasarą galima matyti nuolat besimaitinančius rudagalvius kirus. Retkarčiais čia užklysta juodosios žuvėdros, kartais – upinės žuvėdros. Ieškodamos maisto užskrenda nendrinės lingės, dažnai pasirodo pilkosios varnos ir krankliai. Šiose vietose pavieniuose medžiuose peri varnos.

Sokonių tvenkinio krantai visai atviri, aukštėjantys, be jokių medžių ir krūmų. Jie apsupti pievų ir dirbamų laukų. Jo atabradas dar nesusiformavęs, krantai vietomis

*Tvenkiniai ir
balos mėgstamos
migruojančių
paukščių poilsio
vietos*

staigiai gilėjantys. Ir vandens augmenijos jame mažai. Apylinkėse nėra nei kitų vandens baseinų, nei miško ar želdinių. Sokonių tvenkinys – vienintelė vieta šioje teritorijoje, kur nuolat apsistoja vandens paukščiai. Čia matytos kelios ančių rūšys: didžiosios antys, klykuolės, keliolika individų kuoduotųjų ančių. Klykuolės čia peri – paežerėje joms yra iškeltas inkilas. Užskrenda laukiai, ausuotieji kragai, mažosios žuvėdros. Upinės žuvėdros peri čia įrengtoje platformoje. Tvenkinyje nuolat buvo keletas neperinčių rudagalvių kirų. Kiti pasirodo dažniau kai pasibaigia veisimosi periodas. Tvenkinyje kasmet peri viena pora gulbių nebylių, ausuotieji kragai ir laukiai. Migracijų metu apsistoja šiauriniai paukščiai.

Ypač vertingas vandens paukščiams yra Kašonių ežeras (24,9 ha). Tai pratakus, mezotrofinio tipo dumbliųjantis ir užaugantis ežeras. Jo krantai lėkšti ir atviri, nuožulniai aukštėjantys. Ežerą kerta per jį ant supilto pylimo nutiestas plentas. Jį supa agrarinis kraštovaizdis. Jis sekus. Jo pakraščiuose, ypač vakarinėje dalyje siaurose įlankose susikaupęs gausus dumblas. Susiformavo salelės, apžėlusios vešlia augmenija. Lugnės, ajerai, asiūkliai, švendrai užima išstisus ežero plotus. Pakraščiuose želia nedideli karklų ir juodaksnų krūmeliai, čia kartą stebėta remeza (įrašyta į LRK). Didesni nendrių plotai yra rytiniame pakraštyje – čia peri nendrinės lingės. Ežere yra puikios sąlygos vandens paukščių perėjimui ir mitybai. Čia pastoviai peri didžiosios ir kuoduotosios antys, užklysta pasimaitinti ir poilsui cyplys, rudagalvės ir šaukštaspapės antys. Ant pernykščios augalijos sąnašų juodosios žuvėdros sukrauna bangavimo lengvai pažeidžiamus lizdus. Pastaraisiais metais čia perėjo iki 35 porų šių paukščių. Tačiau gausiausiai ežere peri rudagalviai kirai.

Rudagalviai kirai tipiškai kolonijiniai paukščiai, perintys didelėmis sankaupomis. Kašonių ežeras yra vienintelė tokia vieta seniūnijoje. Apie 1995 m. ežere buvo didžiausia šių kirų gausa – perėjo apie 1 000 porų (Barauskas ir kt., 1997). Dauguma jų lizdų buvo susitelkę rytinėje kelio per ežerą į Rumšiškės dalyje. Tačiau vėliau jų skaičius kasmet mažėjo. 2003–2004 m. rytinėje pusėje dar perėjo apie 50 porų, tačiau dalis kirų jau buvo įsikūrę vakarinėje ežero dalyje. 2005 m. rudagalviai kirai rytinę nuo plento į Rumšiškės ežero dalį visai apleido. Vakarinėje ežero dalyje 2005 m. perėjo jau apie 100 porų. Atrodo, kad jie plinta ir į kitas netolimas vietas. Rudagalviai

kirai pradeda įsitvirtinti Sobuvos tvenkinyje, 2005 m. čia jau perėjo keletas porų. Jų perėjimui neblogos sąlygos būtų ir Babiagūros kaimo tvenkinyje, kur užklysta pavieniai kirai. Paprasti ir nesudėtingi rudagalvių kirų lizdai sukraunami ant plaukiojančių salelių, ant vandens apsuptų kupstų – ten kur saugiau. Čia būna didžiausia jų lizdų koncentracija – lizdas šalia lizdo kas 40–50 cm vienas nuo kito. Lizde būna dažniausiai 3 margi slepiamos spalvos kiaušiniai, kurie perimi apie 23 paras.

Iš ančių, perinčių Kašonių ežere, daugiausia yra didžiųjų ančių. Šios antys peri ir daugelyje kitų seniūnijos vietų – ežerų, tvenkinių pakraščiuose, salose, Nemuno, Verknės, mažų upelių pakrantėse. Perėjimo aplinkai jos nėra labai reiklios, lizdų gerai nepaslepia. Lizde patelė peri 8–9 kiaušinius 24 paras. Išsiritę jaunikliai lizdą tuoj pat palieka. Kuoduotoji antis savo gausumu mažai atsilieka nuo didžiosios. Tačiau ji daug reiklesnė veisimosi aplinkai. Šios antys mėgsta Kašonių vandens augalijos sąžalynus, kuriuose lizdą gerai užmaskuoja. Tokioje pačioje aplinkoje čia peri ir rudagalvės antys, ir dryžgalvės kryklės. Pasibaigus perėjimo laikotarpiui, perėjusios antys ir jaunikliai iš Kašonių pasklinda į kitus vandenis. Klykuolės išsiskiria iš kitų ančių tuo, kad peri medžiuose. Savo 8–10 kiaušinių dėtį sudeda didesniuose uoksuose. Mėgsta perėti joms iškeltuose inkiluose. Toks klykuolėms įtaisytas inkilas yra medyje prie Sokonių tvenkinio. Cyplės ir šalminės antys Lietuvoje neperi, tačiau seniūnijos vandenyse retkarčiais pasirodo migracijos metu.

Kašonių ežero plaukiojančių salelių tankumynuose ir nendrynuose peri nendrinės vištelės ir ypač retos plovinės vištelės (LRK). Šie paukščiai lizdus suka augalijos tankmėje, karklo krūmeliuose arba lizdą pakabina virš vandens, pritvirtindami jį tarp 3 arba 4 nendrių stiebų. Lizde būna 7–10 kiaušinių. Peri keletas kragų rūšių. Čia, kaip ir kituose vandens baseinuose, dažni ausuotieji kragai, perintys daugiausiai nendrynuose. Peri Lietuvoje saugomas retas juodakaklis kragas, įrašytas į LRK. Lizdą ruošia sekliuose pakraščiuose arba salelėse. Jo lizdas – tai pernykščių augalų liekanų krūva, įterpta tarp nendrių stiebų. Lizde 4–5 kiaušiniai perimi apie 23 paras. 1997 m. čia perėjo 7–8 poros (Preikša ir kt., 1998). Kašonių apyežeris aukštėjančiais atvirais krantais, be medžių ar krūmų. Aplinkui agrarinis kraštovaizdis – dirbami laukai, ganyklos, dirvonai, greta yra Kašonių kaimas. Ežero rytinėje pusėje auga nendrynai, toliau tęsiasi šlapios pievos. Čia įvairiu laiku stebėti įrašyti į LRK tilvikinių šeimos paukščiai –

*Kašonių ež. –
vertingiausias
seniūnijoje
ornitologiniu
požiūriu vandens
baseinas*

gaidukai, tikučiai, raudonkojai tulikai. Tai reti, nykstantys mūsų krašto paukščiai, gyvenantys tarpinio tipo pelkėse, aukštapelkių pakraščiuose, klampynėse, šlapiuose pievose – tik atvirame biotope. Šie paukščiai labai išrankūs ir mitybinei aplinkai. Jie maitinasi dumblėtuose ežerų, upelių, balų pakraščiuose. Tokių vietovių seniūnijoje beveik neliko arba jų ploteliai yra visai nedideli, todėl perint šių paukščių čia neaptikta.

Pempių yra tiek Kašonių apylinkėse, tiek daugelyje kitų vietovių. Jos peri gan įvairiuose biotopuose. Mėgsta natūralias, ypač šlapias pievas, užmirkusius dirvonus ir net arimus. Jų lizdas visai atviras, tačiau ten esančių 4 kiaušinių spalva puikiai prisitaikiusi prie aplinkos. Perkūno oželiai – Lietuvoje nereti paukščiai, tačiau seniūnijoje jie gyvena tik Pikelionių pelkutėje, kur tikriausiai ir peri. Be to, jie stebėti veisimosi metu prie Dukurnonių, jiems būdingame biotope. Kašonių ežero nendrynuose kasmet girdimas didžiojo baublio (įrašytas į LRK) balsas. Tai retas ežere perintis paukštis.

Gulbės nebylės sėkmingai peri vandens telkiniuose. Čia jos randa minimalias gyvenimo sąlygas – geras vietas lizdui sukurti, pakankamą mitybinę bazę ir saugią aplinką. Pamėgo jos ir Kašonių ežerą, kur beveik kasmet peri po dvi jų poras. Po vieną gulbių porą peri ir jaunikius užaugina Valiūniškių, Pečiausku, Jiezno ežeruose, Sokonių ir Babiagūros tvenkiniuose. Jų lizdai atviri, iš tolo matomi, nes šiuose vandens telkiniuose yra menka viršvandeninė augmenija. Jos savo stambius, apie 2 m skersmens lizdus stengiasi sukrauti atokiau nuo kranto – taip saugiau. Gulbių nebylių lizduose paprastai būna nuo 5 iki 8 kiaušinių, kuriuos patelė peri apie 36 paras. Tada skraidantys paukščiai pasklinda po apylinkes. Esant šiltoms žiemoms, neskuba išskristi, apsistoja Nemuno properšose.

Atvirų plotų teritorija ir gyvenvietės. Seniūnijoje dominuoja atviras, mozaikinis agrolandšaftas – dirbami, kai kur dirvnuojantys laukai, pievos, ganyklos. Vietovė kalvota. Kai kur nedideli miškėliai arba atskiros medžių grupės, krūmynai.

Šiaurinėje dalyje tarp Dukurnonių, Kiškeliškių ir Kašonių kaimų telkšo šeši didesni ir keletas mažų bevardžių ežeriukų. Čia daugiau želdinių, krūmų – aplinka įvairesnė. Ganyklose matomi besimainantys varnėnai, pasitaiko kurapkų, laukuose skraido būreliai kovų. Retuose želdiniuose gyvena kikiliai, rudosios ir pilkosios de-
vynbalsės, smilginiai strazdai (2 lentelė).

2 lentelė

**Jiezno seniūnijos gyvenvietėse ir atvirose plotuose
2002, 2004, 2005 m. stebėti paukščiai**

Būrys (B.), šeima (Š.), paukščio rūšis	LRK kategorija	Rūšies statusas	Pastabos
B. Gandriniai <i>Ciconiiformes</i> Š. Gandriniai <i>Ciconiidae</i>			
Baltasis gandras <i>Ciconia ciconia</i>		Vmd	Dažnas
B. Žąsiniai <i>Anseriformes</i> Š. Antiniai <i>Anatidae</i>			
Didžioji antis <i>Anas platyrhynchos</i>		Vmd	Dažna
B. Vanaginiai <i>Accipitriformes</i> Š. Vanaginiai <i>Accipitridae</i>			
Pievinė lingė <i>Circus pygargus</i>	3(R)	Vmr	Peri 2 poros
Nendrinė lingė <i>Circus aeruginosus</i>		Vmd	Nereta
Paprastasis suopis <i>Buteo buteo</i>		Vmd	Neretas

(tęsinys)

Būrys (B.), šeima (Š.), paukščio rūšis	LRK kategorija	Rūšies statusas	Pastabos
B. Vištiniai <i>Galiiformes</i>			
Š. Fazaniniai <i>Phasianidae</i>			
Kurapka <i>Perdix perdix</i>	3(R)	Vsp	Dažna laukuose
Putpelė <i>Coturnix coturnix</i>		Vmd	Apyretė
B. Gerviniai <i>Gruiformes</i>			
Š. Višteliniai <i>Rallidae</i>			
Griežlė <i>Crex crex</i>	3(R)	Vm	Peri, nereta
B. Karveliniai <i>Columbiformes</i>			
Š. Karveliniai <i>Columbidae</i>			
Pietinis purpelis <i>Streptopelia decaocto</i>		Vsd	Dažnas gyvenvietėse
Keršulis <i>Columba palumbus</i>		Vmd	Peri miškuose
B. Gegutiniai <i>Cuculiformes</i>			
Š. Gegutiniai <i>Cuculidae</i>			
Gegutė <i>Cuculus canorus</i>		Vmd	Visur paplitusi
B. Pelėdiniai <i>Strigiformes</i>			
Š. Pelėdiniai <i>Strigidae</i>			
Naminė pelėda <i>Strix aluco</i>		Vsd	Dažna viensėdžiuose
B. Čiurliniai <i>Apodiformes</i>			
Š. Čiurliniai <i>Apodidae</i>			
Čiurlys <i>Apus apus</i>		Vmd	Gyvena Jiezne
B. Žvirbliniai <i>Passeriformes</i>			
Š. Vieversiniai <i>Alaudidae</i>			
Dirvinis vieversys <i>Alauda arvensis</i>		Vm	Labai gausus
Š. Kregždiniai <i>Hirundinidae</i>			
Šelmeninė kregždė <i>Hirundo rustica</i>		Vmd	Dažna
Langinė kregždė <i>Delichon urbica</i>		Vmd	Dažna
Š. Kieliniai <i>Motacillidae</i>			
Pievinis kalviukas <i>Anthus pratensis</i>		Vm	Dažnas laukuose
Miškinis kalviukas <i>Anthus trivialis</i>		Vmd	Dažnas pušynuose
Baltoji kielė <i>Motacilla alba</i>		Vmd	Dažna
Geltonoji kielė <i>Motacilla flava</i>		Vmd	Dažna pievose
Š. Svirbeliniai <i>Bombycillidae</i>			
Svirbelis <i>Bombycilla garrulus</i>		Pd	Stebimi migruojant
Š. Strazdiniai <i>Turdidae</i>			
Kiauliukė <i>Saxicola rubetra</i>		Vmd	Labai dažna
Paprastoji raudonuodegė <i>Phoenicurus phoenicurus</i>		Vmd	Apyretė
Kultupys <i>Oenanthe oenanthe</i>		Vmr	Retas
Juodasis strazdas <i>Turdus merula</i>		Vmd	Dažnas
Smilginis strazdas <i>Turdus pilaris</i>		Vmd	Dažnas
Strazdas giesmininkas <i>Turdus philomelos</i>		Vmd	Dažnas
Š. Devynbalsiniai <i>Sylviidae</i>			
Didžioji krakšlė <i>Acrocephalus arundinaceus</i>		Vmd	Dažna
Karklinė nendrinukė <i>Acrocephalus palustris</i>		Vmd	Apyretė
Sodinė devynbalsė <i>Sylvia borin</i>		Vmd	Dažna
Juodgalvė devynbalsė <i>Sylvia atricapilla</i>		Vmd	Dažna

(tęsinys)

Būrys (B.), šeima (Š.), paukščio rūšis	LRK kategorija	Rūšies statusas	Pastabos
Š. Zyliniai <i>Paridae</i>			
Didžioji zylė <i>Parus major</i>		Vsd	Dažna sodybose
Š. Volunginiai <i>Oriolidae</i>			
Volungė <i>Oriolus oriolus</i>		Vmd	Apyretė
Š. Medšarkiniai <i>Laniidae</i>			
Plėšrioji medšarkė <i>Lanius excubitor</i>	3(R)	Vrž	Prie Kamainės k.
Š. Varnėniniai <i>Sturnidae</i>			
Varnėnas <i>Sturnus vulgaris</i>		Vmd	Peri inkiluose
Š. Varniniai <i>Corvidae</i>			
Kuosa <i>Coleus monedula</i>		Vsd	Peri gyvenvietėse
Kovas <i>Corvus frugilegus</i>		Vsd	1996 m. – 180 porų
Varna <i>Corvus corone</i>		Vsd	Įprasta gyvenvietėse
Š. Audėjiniai <i>Ploceidae</i>			
Naminis žvirblis <i>Passer domesticus</i>		Vsd	Dažnas gyvenvietėse
Karklažvirblis <i>Passer montanus</i>		Vsd	Dažnas gyvenvietėse
Š. Kikiliniai <i>Fringillidae</i>			
Kikilis <i>Fringilla coelebs</i>		Vmd	Dažnas
Dagilis <i>Carduelis carduelis</i>		Vsd	Dažnas
Raudongalvė sniegena <i>Carpodacus erythrinus</i>		Vmd	Apyretė
Juodagalvė sniegena <i>Pyrrhula pyrrhula</i>		Pž	Tik žiemoja
Svilikas <i>Coccothraustes coccothraustes</i>		Vsd	Apyretis

Sutrumpinimai

Vm – veisiasi, migruoja;
Vmd – veisiasi kasmet, migruoja;
Vmr – veisiasi, migruoja, reta;
Vsd – veisiasi, sėkli, dažna;
Vrž – veisiasi, reta, žiemoja;
Pd – praskrenda, dažna;
Pž – praskrenda, žiemoja;
3(R) – retos rūšys.

Plačiai išsibarstę Sundakų, Babiagūros, kitų kaimų vienkiemiai. Piečiau ežerų nėra, reta želdinių ar krūmynų. Gausiau sodybų, priklausančių Sudaviškių, Anglininkų, Liciškėnų ir kitiems kaimams. Ties Sobuva, Sudvairiškėmis, Marginiais ir kitur laukų įlomės numelioruotos. Pratekantys nedideli upeliai Ūsupys, Skaputis, Svėdubė numelioruoti, paversti tiesiais grioviais. Kraštovaizdis čia atviresnis, laukai platesni. Visur daug vieversių, nereti pieviniai kalviukai, geltonosios kielės, geltonosios startos, kiauiliukės. Neretu paukščiu tampa griežlė, kuri yra įrašyta į LRK. Jos visiems pažįstamas skardus balsas toli girdimas ramiais vakarais. Griežlių mėgstamos buveinės – vešlios aukštos žolės, pievos, dobilienos. Buvo tirtas griežlių gausumas vakarinėje Jiezo seniūnijos dalyje, apimant ir Verknės žemupio slėnį (1997 m. birželio mėn. 1 d.–liepos mėn. 15 d.). Apskaitos plote 220 km² teritorijoje girdėti 55 griežiantys griežlių patinai. Vidutinis tankumas – 0,25 poros/km².

*Atvirųjų plotų
teritorijoje dominuoja
natūralios pievos,
dirbami laukai,
viensėdžiai*

Ties Sokonimis, Slabada ir kitur savo įprastais maršrutais skraido pievinės lingės, įrašytos į LRK. Šie gražūs paukščiai skraido virš pievų, keletos ir keliolikos metrų aukštyje ieškodami grobio. Peri Valiūniškių ežere arba Verknės slėnio nendrynuose, kur jų menkame lizde būna 4 balti kiaušiniai. Dažnai pamatomi suopiai – gausiausi plėšrieji paukščiai Lietuvoje. Platūs atviri laukai – tai jų medžioklės plotai, kur jie randa pelinių graužikų. Peri Pelekonių miške ir nedideliuose miškeliuose. Kartais, kai būna šiltos žiemos, suopiai neišskrenda. 2004–2005 m. lapkričio ir gruodžio mėnesiais buvo palyginti šilta ir suopiai dar nebuvo išskridę.

Vakarinėje seniūnijos dalyje ties Verknės žemupiu ir šalia nedidelių miškelių yra nemažai kaimų, platūs dirbami laukai. 2002 m. birželio mėn. čia buvo atlikta paukščių apskaita taškinėje transekte (3 lentelė).

3 lentelė

Paukščių apskaitos taškinėje transekte (2002 m. birželio mėn.) rezultatai, kai imtis taškuose N = 20

Paukščio rūšis	Pastebėta, taškų sk.	Bendras sk. taškuose	Rasta % taškuose	Vidutinis gausumas taške (ind./ha)	Vidutinis gausumas (ind./ha)
Dirvinis vieversys – <i>A. arvensis</i>	20	182	100	9,10	115,86
Kiauliukė – <i>S. rubetra</i>	14	33	70	1,65	21,01
Pievinis kalviukas – <i>A. pratensis</i>	12	28	60	1,4	17,83
Geltonoji kielė – <i>M. flava</i>	12	23	60	1,15	14,64
Šelmeninė kregždė – <i>H. rustica</i>	11	14	55	0,7	8,91
Varnėnas – <i>S. vulgaris</i>	10	115	50	5,75	73,21
Rudoji devynbalsė – <i>S. communis</i>	10	21	50	1,05	13,37
Geltonoji starta – <i>E. citrinella</i>	7	16	35	0,8	10,19
Kikilis – <i>F. ceolebs</i>	5	10	25	0,5	6,37
Putpelė – <i>C. coturnix</i>	5	10	25	0,5	6,37
Smilginis strazdas – <i>T. pilaris</i>	4	13	20	0,65	8,28
Pempė – <i>V. vanellus</i>	4	8	20	0,4	5,09
Keršulis – <i>C. palumbus</i>	3	7	15	0,35	4,46
Karklinė nendrinukė – <i>A. palustris</i>	3	6	15	0,3	3,82
Miškinis kalviukas – <i>A. trivialis</i>	3	6	15	0,3	3,82
Gegutė – <i>C. canorus</i>	3	3	15	0,15	1,91
Baltasis gandras – <i>C. ciconia</i>	3	3	15	0,15	1,91
Langinė kregždė – <i>D. urbica</i>	2	8	10	0,4	5,09
Ežerinė nendrinukė – <i>A. schoenobaenus</i>	2	4	10	0,2	2,55
Sodinė devynbalsė – <i>S. borin</i>	2	4	10	0,2	2,55

(tęsinys)

Paukščio rūšis	Pastebėta, taškų sk.	Bendras sk. taškuose	Rasta % taškuose	Vidutinis gausumas taške (ind./ha)	Vidutinis gausumas (ind./ha)
Griežlė – <i>C. crex</i>	2	4	10	0,2	2,55
Suopis – <i>B. buteo</i>	2	2	10	0,1	1,27
Dagilis – <i>C. carduelis</i>	1	3	5	0,15	1,91
Svilikas – <i>C. coccothraustes</i>	1	3	5	0,15	1,91
Čiurlys – <i>A. apus</i>	1	3	5	0,15	1,91
Raudongalvė sniegėna – <i>C. erythrurus</i>	1	2	5	0,1	1,27
Volungė – <i>O. oriolus</i>	1	2	5	0,1	1,27
Strazdas giesmininkas – <i>T. philomelos</i>	1	2	5	0,1	1,27
Juodagalvė devynbalsė – <i>S. atricapilla</i>	1	2	5	0,1	1,27
Kurapka – <i>P. perdix</i>	1	2	5	0,1	1,27
Nendrinė lingė – <i>C. aeruginosus</i>	1	1	5	0,05	0,64
Baltoji kielė – <i>M. alba</i>	1	1	5	0,05	0,64
Šarka – <i>P. pica</i>	1	1	5	0,05	0,64
Didžioji antis – <i>A. platyrhynchos</i>	1	1	5	0,05	0,64

20 apskaitos taškų R = 50 m maršrutas tęsėsi ties Jiezo kolonijų Lingeniškių, Žideikonų, Julijanavos ir Benčiakiemio kaimais. Buvo pastebėti aštuonių būrių 34 rūšių paukščiai. Gervinių, žasinių, gandrinių, sėjikinių, karvelinių, gegutinių, čiurlinių būrių stebėta po 1 rūšį, vanaginių, vištinių – po 2 rūšis, žvirblinių – 23 rūšys įvairių ekologinių grupių paukščių. Absoliutus dominantas – dirvinis vieversys, rastas visuose 20 apskaitos tašku, t. y. 100%. Dirvinio vieversio gausumas 115,86 individo 10 ha ploto. Dominantai – kiauliukė, pievinis kalviukas, geltonoji kielė, šelmeninė kregždė, kurių gausumas 21,01–8,91 individo 10 ha. Apskaitos rezultatai parodė, kad putpelė, kuri įrašyta į LRK, seniūnijoje nėra labai reta. Ji aptikta net 25% tyrinėtų taškų ir jos gausumas – 6,37 individo 10 ha.

Jiezo seniūnijoje gausu kaimų, sodybų su perinčiais baltaisiais gandrais. Baltąjį gandrą Lietuvoje pažįsta kiekvienas. Kaimuose nuo seno jis laukiamas kiekvienoje sodyboje ir beveik negali apsieiti be žmogaus gyvenamosios aplinkos ir globos. Lietuvoje gandas paskelbtas nacionaliniu paukščiu ir jo apsaugai skiriamas ypatingas dėmesys. Europos Sąjunga rūpinasi baltaisiais gandrais. Jie įtraukti į svarbiausio paukščių apsaugai Sąjungoje skirtą įstatymo rinkinio – Paukščių direktyvos pirmąjį priedą. Ši direktyva įpareigoja Europos Sąjungos nares savo šalyse baltiesiems gandrims skirti ypatingą dėmesį. Vakarų Europoje šie paukščiai kaip perintys yra išnykę arba atsidūrę prie išnykimo ribos. Danijoje perintys baltieji gandrai ir anksčiau buvo reti – jie kasmet užaugindavo tik po keliolika jauniklių. Neseniai jie visiškai išnyko.

Lietuvoje baltieji gandrai peri ir toli gražu nereti. Remiantis 1994–1995 m. atliktos baltųjų gandrų apskaitos duomenimis, Lietuvoje tuo metu perėjo daugiau kaip 12 000 baltųjų gandrų porų ir užaugo 26 600 jauniklių. Europinėje baltųjų gandrų populiacijoje Lietuvos baltųjų gandrų tankumas yra didžiausias (Malinauskas, Dementavičius, 1996). Situacija gandrims gyventi Lietuvoje yra palanki. Sumažėjus žemės ūkio intensyvumui, susmulkėjus žemėvaldoms, pagerėjo gandrų gyvenimo sąlygos – jų ėmė gausėti. Pradėjo trūkti vietų gandrų lizdams. Sumažėjus viensėdžių skaičiui, išnykus seniesiems medžiams prie jų, gandrai pradėjo dažniau krauti lizdus ant elektros linijų atramų.

Baltieji gandrai į Lietuvą sugrįžta, kai jau būna atskridę vieversiai, pempės, inkilus būna užėmę varnėnai. Gandrų poros būna pastovios ir jie kasmet sugrįžta į tą pačią apylinkę, tą patį lizdą. Lizdą nuolat taiso, prineša šakelių, velėnos, vis paaukština. Balandžio mėnesio pirmojoje pusėje sudeda 3–5 kiaušinius, kuriuos peri 31–34 paras, o išsiritę jaunikliai lizde išbūna apie 55 paras. Minta gandrai smulkiausiai žinduoliais, varliagyviais, ropliais, stambiais vabzdžiais. Būdami lizde, jaunikliai per dieną sunaudoja apie 1 500 g maisto. Plotas, kuriame tėvai ieško maisto, gali siekti 500 ha, o jų nuskrendamas atstumas – kartais iki 10 km. Mėgstama baltųjų gandrų gyvenamoji aplinka – atviras, mozaikinis agrolandšaftas su vandens telkiniais ir šlapžemėmis, su kaimais ir viensėdžiais, kur vyrauja ekologiškas, neintensyvus žemės ūkis.

2004–2005 m. gegužės–liepos mėnesiais seniūnijos vakarinėje ir šiaurės vakarų dalyje buvo atlikta perinčių baltųjų gandrų apskaita (4 lentelė).

4 lentelė

2004–2005 m. Jiezo seniūnijoje perinčių baltųjų gandrų apskaitos rezultatai

Eil. Nr.	Kaimo pavadinimas	Lizdų skaičius	Užaugo jauniklių	Lizdo vieta
1.	Nibriai	3	5	stulpas, 2 medžiai
2.	Daukantai	2	2	medis ir stulpas
3.	Pelekony	1	2	medis
4.	Vosiškės	2	6	stulpai
5.	Kiškeliškės	1	3	stulpas
6.	Pečiauskai	2	3	stulpas ir vandens bokštas
7.	Steponiškis	1	–	stulpas
8.	Babiagūra	1	4	stulpas
9.	Kamainė	1	–	stulpas
10.	Sundakai	1	–	stulpas
11.	Dukurnonys	1	nenustatyta	stulpas
12.	Kašonys	1	2	stulpas

Gandrų lizdų, esančių regioninio parko dalyje, kuri įeina į seniūnijos teritoriją, apskaitą vykdė parko vyresnysis ekologas Renatas Jakaitis. Seniūnijos vakarinėje dalyje ir šiaurės vakarų dalyje dvylikoje apžiūrėtų kaimų buvo 17 baltųjų gandrų lizdų. Daugelyje kaimų buvo po vieną lizdą ir tik Nibrių kaime – 3 lizdai. Iš visų apžiūrėtų lizdų šeši lizdai buvo neužimti. Perėjo 11 porų gandrų, kurie išaugino 16 jauniklių. Taigi gandrų prieauglis nedidelis, lizdų tankumas mažas, o neužimtų lizdų daug. Viename lizde gandrų pora buvo, bet neperėjo. Devynių lizdų būklė prasta – jie neturi tvirto pagrindo, kai kurie lizdai pasvirę ir bet kada gali nuvirsti. Vienas lizdas medyje apaugo šakomis, prie jo gandrums sunku priskristi.

Reikėtų pasirūpinti gandrais. Pašalinti šakas, trukdančias gandrums priskristi prie lizdo, paremti virstančius lizdus, įrengti platformas naujiems lizdams ant patstatytų stulpų.

Išvados

Jiezo seniūnijoje vyrauja mozaikinis agrolandšaftas ir urbanizuota aplinka. Teritorijoje yra nemaža paukščių įvairovė, yra retų rūšių, iš kurių net 15 įrašytos į Lietuvos RK. Tačiau tenka pripažinti, kad sovietmečiu vykdyta melioracija labai

pakenkė paukščiams. Buvo nusiausinta daugybė pelkučių, ištiesinti upeliai, iškeltos sodybos, sukurti dideli dirbamų laukų ir ganyklų bei kultūrinių pievų plotai. Atvirose seniūnijos plotuose rasta nemaža paukščių įvairovė. 2002 m. birželio mėn. atlikta apskaita taškinėje transekte parodė, kad dirvinis vieversys yra absoliutus dominantas. Jis rastas 20 apskaitos taškų ir jo gausumas yra 115,86 individų 10 ha ploto. Kitų dominantų – kiauliukės, pievinio kalviuko, geltonosios kielės, šelmeninės kregždės – gausumas yra 21,01–8,91 individų 10 ha ploto.

Nustatyta, kad putpelė, kuri įrašyta į Lietuvos RK, seniūnijoje nėra labai reta – rasta 25% apskaitos taškų ir jos gausumas 6,37 individų 10 ha. Griežlė, kuri taipogi įrašyta į Lietuvos RK, rasta 10% apskaitos taškų, gausumas – 2,55 individų 10 ha.

Perinčių baltųjų gandrų apskaita, atlikta 2004, 2005 m. dalyje seniūnijos kaimų, parodė, kad daugelio lizdų būklė yra prasta, o naujiems lizdams pagrindai neįrengiami.

Didžiausia paukščių rūšinė įvairovė rasta vandens telkiniuose, šlapžemėse, krūmynuose. Ypač vertingas paukščiams yra Kašonių ežeras su apyežeriu. Tai vienas vertingiausių vandens telkinių Prienų rajone. Čia rastos net septynios paukščių rūšys, įrašytos į Lietuvos RK. Tačiau Kašonių ežeras neturi jokio apsaugos statuso – netgi rudenį čia medžiojami vandens paukščiai. Būtina šią teritoriją paskelbti saugoma.

Naudota literatūra

- Balčiauskas L. *Sausumos ekosistemų tyrimų metodai*, Vilnius, 2004, t. 1.
 Barauskas R., Preikša Ž., Stukonis V. Vertingiausios nesaugomos gamtinės teritorijos Vidurio ir Šiaurės Lietuvoje, *Acta Zoologica Lituanica. Biodiversity*, st. 7, p. 109–136.
 Barauskas R., Preikša Ž., Adomaitis E., Kirstukas M. Estimation of the Conerace population in Lithuania, *Acta Zoologica Lituanica. Ornithologia*, t. 8, p. 156–159.
 Gliogeris Z. *Nemunu*, Vilnius, 1992, p. 83–84.
 Kurlavičius P. *Vadovas Lietuvos paukščiams pažinti*, Vilnius, 2003, p. 354–371.
 Malinauskas V., Dementavičius D. Baltųjų gandrų apskaitos 1994–1995 metais rezultatai, *Ciconia*, 1996, t. 4, p. 1–5.
 Preikša Ž. Nemuno kilpų regioninio parko ornitofauna, *Ciconia*, 2001, t. 9, p. 85–91.
 Preikša Ž., Raudonikis L. Lietuvos ornitofaunistinės komisijos 1997 m. patvirtinti pranešimai, *Ciconia*, 1998, t. 8, p. 67–70.
 Priednieks J., Kuresoo A., Kurlavičius P. Rekomendacijos Pabaltijo ornitologiniam monitoringui, *Žinija* (rusų kalba), Ryga, 1986, p. 47–53.

Straipsnio rankraštis gautas 2006 05 24, serijos „Lietuvos valsčiai“ Mokslo darbų komisijos įvertintas 2008 01 20, skelbti parengtas 2008 12 22.

Straipsnis numatomas spausdinti „Lietuvos valsčių“ serijos monografijoje „Jieznas. Stakliškės“ (vyr. redaktorius ir sudarytojas Juozas Puگاčiauskas).

Straipsnio kalbos redaktorius Albinas Masaitis, korektorė Rasa Kašėtienė, anglų k. redaktorius, vertėjas Aloyzas Pranas Knabikas.

Straipsnio priedai, skelbiami atskirai – specializuotuose skyriuose:

1. Straipsnio santrauka ir jos vertimas į anglų kalbą.
2. Žinios apie autorių.

© Skelbiant ar bet koku būdu panaudojant bet kurį svetainės www.llt.lt tekstą ar jo dalį kartu su juo privaloma skelbti interneto svetainės „Lietuvos lokaliniai tyrimai. www.llt.lt“ visą nesutrumpintą pavadinimą, straipsnio autorių, straipsnio pavadinimą, „Lietuvos valsčių“ serijos ir monografijos, kuriai straipsnis parašytas, pavadinimus bei straipsnio paskelbimo svetainėje www.llt.lt datą.